

W ostatnich latach wzrosła w Polsce dostępność kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami razem z ich rówieśnikami w szkołach i przedszkolach najbliższych ich miejscu zamieszkania. Wyniki kontroli NIK wskazują jednak, że aż w połowie ogólnodostępnych placówek oświatowych, kształcących uczniów z niepełnosprawnościami, nie zapewniono odpowiednich warunków by udzielane wsparcie zaspokajało potrzeby tych uczniów i realizowało przysługujące uprawnienia.

W połowie skontrolowanych szkół i przedszkoli nie zachowano należytej staranności w planowaniu i realizacji wsparcia, w części placówek brakowało także doświadczenia i wiedzy dotyczącej organizacji pracy z uczniem niepełnosprawnym oraz zapewnienia finansowania tych działań.

Kluczowym elementem kształcenia uczniów i dzieci z niepełnosprawnościami jest zapewnienie im dostępu do edukacji w wybranej przez rodziców placówce. Polska, zarówno jeśli chodzi o działania na rzecz upowszechnienia edukacji włączającej, jak i napotykanne bariery, nie wyróżnia się na tle większości krajów europejskich.

Wyniki kontroli oraz informacje otrzymane od Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych i 16 kuratorów oświaty świadczą o tym, że w ostatnich latach kwestii popularyzacji i dostępności edukacji włączającej nadawano ważne znaczenie. W roku szkolnym 2016/2017 w stosunku do lat poprzednich, nastąpiło zwiększenie udziału uczniów z niepełnosprawnościami, realizujących edukację włączającą w grupie uczniów objętych kształceniem specjalnym.

W wyniku kontroli NIK, obejmującej 28 ogólnodostępnych szkół i przedszkoli, stwierdzono rozbieżność między prawem uczniów z niepełnosprawnościami do uzyskania właściwego wsparcia a praktyką. W połowie z badanych placówek w latach szkolnych 2014/2015–2016/2017 nie w pełni prawidłowo planowano, realizowano i ewaluowano działania wspierające dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami. Nie przestrzegano określonych przepisami procedur opracowania i aktualizacji dokumentów będących podstawą wsparcia, tj. indywidualnych programów edukacyjno–terapeutycznych. Programy te najczęściej nie były sporządzane zespołowo, tj. przez nauczycieli i specjalistów mających zajęcia z dziećmi. Tworzono je bez wymaganej oceny poziomu funkcjonowania dziecka, nie dbano by zawierały wszystkie wymagane treści i były sporządzone zaraz po przyjęciu dziecka do szkoły.

W badanych placówkach problemem okazało się także przejście od ogólnych zaleceń sformułowanych w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego do przypisania odpowiedniej liczby godzin wsparcia, tj. zajęć rewalidacyjnych i z zakresu pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz przydzieleniem realizacji tych zajęć osobom o kwalifikacjach gwarantujących realizację wszystkich zaleceń wynikających z tych orzeczeń. Nie dokonywano także wymaganej okresowej analizy efektywności udzielanego wsparcia, mającej na celu ocenę funkcjonowania ucznia i modyfikację (w razie potrzeby) dotychczas udzielanej pomocy. Rodzice uczniów rzadko byli zapraszani do współpracy przy tworzeniu i ewaluacji ww. programów. Zdarzało się także, że rezygnowali z całości lub części zaplanowanego wsparcia, w sytuacji gdy placówka nie miała możliwości zorganizowania specjalistycznych zajęć lub zaproponowany harmonogram zajęć prowadził do nadmiernego obciążenia dzieci.

Mimo wprowadzenia od 1 stycznia 2016 r. obowiązku zatrudnienia dodatkowej osoby współorganizującej kształcenie uczniów z autyzmem, w tym zespołem Aspergera, nie zapewniono takiego wsparcia w niemal w połowie placówek. Brak pomocy osoby posiadającej kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej był także jednym z powodów nierealizowania w połowie zobowiązanych do tego

placówek zaleconych form integracji uczniów objętych indywidualnym nauczaniem, tj. włączania do realizacji części zajęć z zespołem klasowym. Nie we wszystkich placówkach zapewniono odpowiednie warunki organizacyjne i techniczne do realizacji edukacji włączającej. W połowie placówek uczniowie z niepełnosprawnościami odbywali zajęcia w klasach o nadmiernej liczebności, zajęcia dodatkowe nie były właściwie zorganizowane, a także nie zlikwidowano barier architektonicznych. Tylko w połowie placówek zapewniono infrastrukturę, umożliwiającą udzielenie adekwatnej i wystarczającej pomocy.

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej. Dodatkowe środki naliczane na kształcenie specjalne w ramach subwencji oświatowej wyniosły w latach 2014–2016 odpowiednio – 5.366 mln zł, 5.680 mln zł i 6.088 mln zł, co stanowiło corocznie ok. 14 proc. całej subwencji oświatowej.

W większości skontrolowanych szkół i przedszkoli na przeszkodzie właściwej realizacji edukacji włączającej stały ograniczone zasoby finansowe i kadrowe. Jednakże aż 75 proc. placówek nie wykorzystywało istniejących możliwości zapewnienia właściwego finansowania kształcenia specjalnego. W latach 2015–2016 nie wydatkowano w szkołach i przedszkolach przysługujących środków w ramach części oświatowej subwencji ogólnej. Ponadto organy prowadzące te jednostki nie wypełniły obowiązku (wprowadzonego od 2015 r.) wydatkowania środków w wysokości nie mniejszej niż naliczone w subwencji oświatowej na zadania wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

W trakcie kontroli NIK nie stwierdzono by funkcjonowała kontrola wydatkowania tych środków przez jednostki samorządu terytorialnego. Regionalne izby obrachunkowe nie podejmowały także kontroli problemowych, odnoszących się bezpośrednio do tych kwestii.

Nauczyciele realizujący edukację włączającą w kontrolowanych placówkach dostrzegali korzyści dla społeczności szkolnej płynące z jej wdrożenia, w tym możliwość zwiększenia naboru do szkoły i uzyskania dodatkowych środków. Wskazywali oni na czynniki utrudniające prawidłową realizację kształcenia specjalnego uczniów, wynikające m.in. z braków organizacyjnych i finansowych. Wyrażali także zaniepokojenie o wpływ na realizację kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami, zmiany przepisów wprowadzającej od 1 września 2017 r. ograniczenie możliwości organizacji na terenie szkoły zajęć dla części uczniów, objętych indywidualnym nauczaniem.

Pełny raport dostępny jest [tutaj](#).

Źródło: nik.gov.pl